

Наша адреса :
02105
Київ
пр-т. Миру, 13
т.аб: 573-38-97
E-mail:yanalibrary@ukr.net

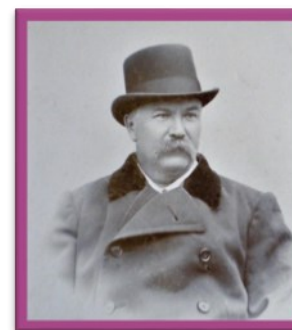
[https://www.facebook.com/
profile.php?id=100004682807385](https://www.facebook.com/profile.php?id=100004682807385)

[https://instagram.com/yanalibrary?
igshid=1okxwuyg1gkng](https://instagram.com/yanalibrary?igshid=1okxwuyg1gkng)

Централізована бібліотечна система
Дніпровського району м. Києва
Бібліотека ім. В. Яна

**Батько української комедії
Іван Карпенко-Карий
(Тобілевич)**

(180 років від дня народження)

Біобібліографічний список
літератури

КИЇВ—2025

**«Сцена - мій кумир,
театр - священний храм для
мене»**

Іван Карпенко – Карий

Біобібліографічний список літератури "Батько української комедії. Іван Карпенко-Карий" присвячено 180-річчю від дня народження українського класика драматургії, талановитого актора й режисера Івана Карпенка-Карого.

До списку включено біографічну довідку, добірку творів автора, а також літературу про його життя і творчий шлях. Матеріали згруповані за тематичними розділами, а перелік книг упорядковано в алфавітному порядку за прізвищами авторів і назвами: Біографічна довідка; Увічнення пам'яті письменника; Твори Івана Карпенка-Карого; Література про життя і творчість українського драматурга.

Запропонована література є у фонді бібліотеки. Посібник адресовано широкому колу читачів.

Бібліографічний список підготувала

бібліограф Бойко О.М.

© Бібліотека ім. В.Яна

8. Це так! Невеста з приплодом!.. Благодарю!.. Я ще тільки сватаю дівку, а вони, бачу, вже й дитину хрестить будуть ("Мартин Боруля").

9. У мене в шапці більше розуму, ніж у тебе в голові ("Сто тисяч").

10. Після сварки тільки поріг переступить важко, а переступив - і помирився! ("Безталанна").

Використані інтернет-джерела:

Карпенко - Карий - БлогЛада [Електронний ресурс]. – Електрон. дані.—Режим доступу: <https://booknet.ua/blogs/post/371029>. – Загол. з титулу екрану. – Мова: укр. – Перевірено: 22.09. 2025.

Карпенко-Карий Іван. Життя та творчість [Електронний ресурс]. – Електрон. дані.— Режим доступу: <https://www.ukrlib.com.ua/bio/printit.php?tid=1607>. – Загол. з титулу екрану. – Мова: укр. – Перевірено: 22.09. 2025.

"У мене в шапці більше розуму, ніж у тебе в голові" - топ-10 цитат Карпенка-Карого...Gazeta.ua [Електронний ресурс]. – Електрон. дані. Режим доступу: https://gazeta.ua/articles/history/_u-mene-v-shapci-bilshe-rozumu-nizh-u-tebe-v-golovi-top10-citat-karpenkakarogo/723112. – Загол. з титулу екрану. – Мова: укр. – Перевірено: 22.09. 2025.

1845 – народився Іван Карпенко-Карий, драматург [Електронний ресурс] / Український інститут національної пам'яті. – Електрон. Дані. – Режим доступу: <https://uinp.gov.ua/istorychnyy-kalendar/veresen/29/1845-narodyvsya-ivan-karpenko-karyy-dramaturg>. – Загол. з титулу екрану. – Мова: укр.. – Перевірено: 21.09.2025.

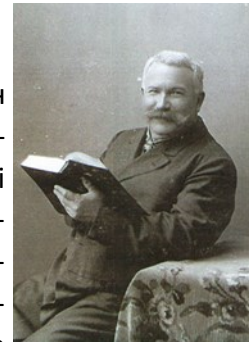
Цитати із п'єс драматурга

Gazeta.ua пропонує топ-10 найяскравіших цитат :

1. Просвіта, брат, - велика сила! ("Хазяїн").
2. Ні, ви протів науки не ідіть! Без науки, без струменту, без опиту, куди не повернися, нічого не зробиш ("Сто тисяч").
3. Краще жить на світі щасливим мужиком, ніж нещасним паном ("Мартин Боруля").
4. Обіцянка - цяцянка, а дурневі радість ("Сто тисяч").
5. Де ж і голосам быть, як не в народі. Що виростає на волі, серед степу широкого! ("Хазяїн").
6. Поети єсть сіль землі, гордість і слава того народу, серед котрого з`явились, вони служать вищим ідеалам, вони піднімають народний культ ... Всі народи своїх поетів шанують, почитають і ставлять їм пам`ятники ("Хазяїн").
7. - У нас многія баришні од мене тають, і ви розтаїте.
- А чого мені таять, я не сніг.
- Ну, розтопитесь...
- Борони Боже! Хіба я смалець? ("Мартин Боруля").

Біографічна довідка

Іван Карпенко-Карий (справжнє ім'я – Іван Карпович Тобілевич) – видатний український драматург, актор, театральний діяч і один із засновників професійного українського театру. Його творчість справила величезний вплив на розвиток української культури кінця XIX – початку XX століття, а його драматичні твори, сповнені глибокого розуміння соціальних проблем і людських характерів, стали класикою української літератури. Карпенко-Карий є символом національного театрального мистецтва, яке втілює дух боротьби за незалежність, соціальну справедливість та утвердження національної ідентичності.

Народився Карпенко-Карий 29 вересня 1845 року в селі Арсенівка, що на Херсонщині у сім'ї управителя поміщицького маєтку. Сім'я була небагатою, тому освіта малого Івана обмежилася чотирикласним училищем, після якого він, у віці 14 років, пішов працювати: спочатку в канцелярії частного пристава в Малій Висці, потім по різних канцеляріях у Бобринці, Єлисаветграді, Херсоні. Протягом 23 років свого життя був чиновником і тривалий час був секретарем міської поліції в Єлисаветграді.

Іван Тобілевич – таке справжнє прізвище письменника. Та він обрав собі незвичний псевдонім, у якому є поєднання ім'я його батька Карпа та прізвище героя із п'єси видатного Тараса Шевченка «Назар Стодоля» Гната Карого.

Був двічі одружений. Перша жінка – Надія Тарковська. Вона народила йому 3 дітей, та пізніше померла. Через 2 роки після смерті Надії Іван Тобілевич одружився з Софією Дітковською, яка подарувала йому ще 2 спільних дітей .

Театральна діяльність І. Карпенко-Карого розпочалася 1863 року, коли він переїхав на службу в Бобринець і зблизився з М. Кропивницьким та колишнім актором К. Голубовським і разом з ними грав у любительських спектаклях. Так у Бобринці народився аматорський драматичний гурток, якому судилося відіграти дуже важливу роль в організації і становленні професіонального художнього українського театру.

У 1982 році М. Кропивницький створив Театр корифеїв. Театр корифеїв був на той час справжнім джерелом української культури. М. Кропивницькому вдалося об'єднати талановитих акторів: братів Тобілевичів (псевдоніми: Івана — Карпенко-Карий, Миколи — Садовський, Панаса — Саксаганський), Михайла Старицького, Марію Заньковецьку та ін.

Як актор Іван Карпенко-Карий віртуозно зіграв ролі Назара Стодолі з однойменної драми Тараса Шевченка, Герасима Калитки («Сто тисяч»), Терентія Гавриловича Пузиря («Хазяїн»), Мартина Борулі й Омелька («Мартин Боруля» Фото №2), Потоцького і Яна Шмигельського («Сава Чалий») з власних творів, Хома («Ой не ходи, Грицю, та й на вечорниці» Михайла Старицького) та Барабаш з драми «Богдан Хмельницький» того ж автора, сторож («Про ревізії» Марка Кропивницького).

І. Карпенко-Карий в ролі Мартина Борулі («Мартин Боруля»)

Іван Тобілевич // Єфремов, С. Історія українського письменства / Сергій Євремоф. – Київ: Femina, 1995. – С.477 – 480.

Карпенко-Карий І. : Хазяїн : біографія письменника, стислий переказ твору, аналіз тексту, зразки учнівських творів : посібник для 10 класу / авт.-укладач В.В. Паращич. - Х. : Ранок, 2001. - 64 с.

Мороз, Л.З. Іван Тобілевич (Іван Карпенко-Карий) // Історія української літератури ХІХ століття: у 2-х кн.: підручник / за ред. М.Г. Жулинського. – Київ: Либідь, 2006. – Т.2. - С. 647 – 673.

Пільгук, І. Іван Карпенко-Карий (Тобілевич): біографічна повість / І. Пільгук. – Київ: Молодь, 1976. – 293 с.

Шаров, І. Карпенко-Карий Іван Карпович : (1845-1907) - драматург, актор, режисер, театральний діяч / Ігор Шаров // 100 видатних імен України. - К. : Альтернативи, 1999.. - С. 166-168.

Творча спадщина Карпенка-Карого включає оповідання, драматичні твори (18 п'єс і 3 етюди), комедії, трагедії, а також критичні праці, рецензії і переклади.

Перший "Збірник драматичних творів" І. Карпенка-Карого вийшов у Херсоні 1886 р.

Твори Івана Карпенко-Карого:

Карпенко-Карий, І. Твори: в 3-х т. / І. Карпенко-Карий (І.К. Тобілевич). – Київ: Дніпро, 1985. ---

Карпенко-Карий, І.К. Вибрані п'єси / І. Карпенко-Карий (І.К. Тобілевич). – Київ: Дніпро, 1975. – 293 с.

Карпенко-Карий, І.К. Драматичні твори / вступ. ст., упоряд. і прим. Р. Я. Пилипчука. – Київ: Наукова думка, 1989. – 604 с.

Карпенко-Карий, І.К. П'єси: Мартин Боруля; Сто тисяч; Хазяїн / І. Карпенко-Карий4 вступ. ст. і прим. Л.Ф. Стеценка. – Київ: Мистецтво, 1982. – 207 с.

Карпенко-Карий, І.К. Сто тисяч; Хазяїн: комедії / І. Карпенко-Карий; післямова та прим. Т. М. Панасенко. – Харків: Фоліо, 2014. – 142 с.

Карпенко-Карий, І.К. Хазяїн: драматичні твори / І.К. Карпенко-Карий. – Харків: Фоліо, 2006. – 317 с

Література про життя і творчість українського драматурга класика:

Іван Карпович Карпенко-Карий // Корифеї українського театру: матеріали про діяльність театру корифеїв / упоряд., вступ. стаття, приміт. І.О. Волошина. – Київ: Мистецтво, 1982. – С.189 – 210.

Іван Карпенко-Карый . Настоящее имя - Иван Карпович Тобилевич. Пьеса "Хозяин" (1900 г.) // 50 знаменитых украинских книг. - X. : Фолио, 2004. - С. 94-101.

I

ван Тобілевич у ролі Назара у виставі «Назар Стодоля» за драмою Тараса Шевченка. Кінець 60-х років XIX століття

Карпенко-Карий в ролі Виговського у виставі «Богдан Хмельницький» за однойменною п'єсою М.П. Старицького

Помер письменник 15 вересня 1907 року у Берліні, де проходив лікування. Хворів на рак печінки і селезінки. Був похований на рідному хуторі "Надія" Карлужинському кладовищі, поруч з іншими членами родини.

На могилі, у 1958 році, встановлений надгробок з барельєфним портретом драматурга.

“... Він був одним з батьків новочасного українського театру, визначним артистом та при тім великим драматургом, якому рівного не має наша література.”

І. Я. Франко

Увічнення пам'яті Івана Карпенко-Караого:

«Хутір Надія»: на батьківщині драматурга, в садибі "Хутір Надія", створено літературно-мистецький заповідник та меморіальний музей-садибу, де проводяться театральні заходи.

«Вересневі самоцвіти»: щорічно в Кіровоградській області проходить всеукраїнське свято театрального мистецтва, присвячене пам'яті Івана Карпенка-Караого.

Освітні заклади та вулиці: Київський національний університет театру, кіно і телебачення носить його ім'я, а вулиці в багатьох містах України (Дніпро, Івано-Франківськ, Черкаси, Запоріжжя) названі на його честь.

Могила драматурга: його могила на кладовищі в селі Корлюківка є пам'яткою історії України національного значення

Монети та марки: На відзначення ювілеїв драматурга в обіг вводилась ювілейна монета та випущена поштова марка

Монету було введено в обіг 14 вересня 2015 року. Вона належить до серії «Видатні особистості України».

«Іван Карпенко-Карий» — ювілейна монета номіналом 2 гривні, випущена Національним банком України. Присвячена 170-річчю від дня народження драматурга, актора, режисера, громадського і культурного діяча :

На аверсі у центрі монети стилізована композицію: на сцені, увінчаний символом театру — масками комедії та трагедії, зображено фрагмент спектаклю, з рампи звисає картуш із написами «Хазяїн», «Сто тисяч» як символ безкінечного таланту Карпенка-Караого.

На реверсі монети зображено композицію, що символізує режисерський та акторський таланти Івана Карпенка-Караого: він — ляльковод з ляльками своїх героїв, праворуч — його родинний хутір, угорі півколом напис «ІВАН КАРПЕНКО-КАРИЙ», та роки життя «1845–1907» (ліворуч).

Поштова марка «Іван Карпенко-Карий» випущена 9 грудня 1995 році до 150-річчя від дня народження українського класика, тиражем 1 000 000, поштовий номер 0094.

П'єси українського класика продовжують ставитись на сучасній театральній сцені, вони стали основою низки фільмів-спектаклів та екранізацій, зокрема:

“Мартин Боруля” (1953, реж. О. Швачко),
музичний фільм “Наймичка” (1964, реж. І. Молостова, В. Лапокниш),
“Сто тисяч” (1957, реж. В. Іванов),
“Хазяїн” (1976, реж. Ю. Некрасов, А. Ріпко),
телеспектакль “Житейське море” (1983, реж. Алла Бабенко, Василь Вітер).
серіал «Хазяїн» (2022, реж. Тарас Ткаченко)
фільм «Хазяїн 2. На своїй земі» (2024, режисери Тарас Ткаченко та Заза Буадзе)
художній фільм «Діло безп'ятого» (2024, реж. Валерій Шалига)